

روش‌های پیش‌نهادی برای تدریس تاریخ ادبیات

چکیده

نویسنده در این مقاله ابتدا کلیاتی را درباره‌ی اهمیت روش‌های تدریس بیان می‌کند و ضرورت پژوهش و نوآوری، به‌کارگیری نمایش و حرکات نمایشی و تصویری، حفظ اشعار و فهرست آثار به صورت ابتکاری، استفاده‌ی بهینه از مهارت سخن گفتن و گوش کردن، توجه به روش درهم‌تنیدگی و اکتفا نکردن به یک روش را یادآور می‌شود، سپس به صورت عینی و عملی به بیان روش‌های پیش‌نهادی می‌پردازد. در این جا بخش دوم این مقاله از نظر تان می‌گذرد.

کلید واژه‌ها

روش تدریس، هم‌یاری، کار گروهی، بحث گروهی، پرسش و پاسخ، خلاصه‌نویسی و...

سولماز مظفری

کارشناس ارشد زبان و ادبیات فارسی
و دبیر دبیرستان‌های (زقان شیراز)

هم‌یاری: یکی از موارد پیش‌نهادی برای تدریس، الگوی هم‌یاری است. این الگو را «جان دیویی» مطرح نمود و کسان دیگر آن را تکمیل کردند. این روش یک الگوی منظم و مؤثری در یادگیری است و فراگیران از طریق برقراری ارتباط‌های پی‌درپی مطالبی را از هم‌دیگر می‌آموزند؛ به عنوان مثال قرار بر این می‌شود که در کلاس طی بیست دقیقه زندگی‌نامه‌ی «انوری»؛ پیامبر ستایشگران» خوانده شود. مسلماً در طی خواندن این درس؛ سرو صدا و همه‌همه نیز به گوش می‌رسد و نمی‌توان در این جا انتظار سکوت داشت. بعد از مطالعه‌ی این درس بین دبیر و دانش‌آموزان بحث و گفت‌وگو آغاز می‌شود. سپس دبیر سؤالاتی را که از قبل تعیین نموده است، برای پاسخ دادن دانش‌آموزان بین آنان پخش می‌نماید. اعضای گروه‌ها که به صورت پنج یا شش نفره تقسیم شده‌اند؛ درباره‌ی پرسش‌ها و دادن جواب قطعی بحث‌هایی را آغاز می‌کنند.

کار گروهی: یکی دیگر از موارد پیش‌نهادی روش گروه‌بندی است. می‌توان اعضای کلاس را به گروه‌هایی تقسیم نمود و برای هر گروه، سرگروهی تعیین نمود. سرگروه موظف است در توضیح مطالب به آن‌ها یاری رساند و حتی دروس قبل را از آن‌ها پرسد و در کارهای گروهی یاور و مددکار آن‌ها

باشد. البته سرگروه خود باید از دانش‌آموزان برتر باشد و نظر دانش‌آموزان دیگر را نیز جویا شود. ضمناً می‌توان برای هر گروه طبق سلیقه و ذوق آن‌ها نامی انتخاب نمود.

بحث گروهی: بحث گروهی نیز در تقویت و بهبود یادگیری کمک می‌کند و به نوعی با الگوی هم‌یاری نیز در ارتباط است؛ به طور مثال بعد از تدریس یکی از مکتب‌های جهانی می‌توان از دانش‌آموزان خواست نظر خود را درباره‌ی آن بیان نمایند یا راجع به کتابی که در این مورد مطالعه کرده‌اند صحبت نمایند. گاهی نیز بعد از تدریس یک درس بهتر است اجازه دهیم درباره‌ی این رشته و آثار ادبی آن بین دانش‌آموزان بحث آزاد مطرح شود.

روش پرسش و پاسخ نیز شیوه‌ی رایجی در کلاس‌های تاریخ ادبیات است و دانش‌آموز را در فراگیری هرچه بیشتر مطالب مدد می‌رساند.

خلاصه‌نویسی نیز تجربه‌ی موفق‌تری است. می‌توان دانش‌آموزان را مکلف نمود تا به صورت گروهی یا انفرادی درس یکی از عصرها یا دوره‌های ادبی را خلاصه نمایند. این روش نوعی تمرین و پژوهش است و دانش‌آموزان موظف می‌شوند قبل از تدریس دبیر و یا کنفرانس خود، مطلب را بخوانند و آن را ساده و خلاصه کنند و با اطلاعات قبلی وارد کلاس درس شوند. البته

کنند؛ برای مثال:
 نام عصر: عصر رودکی دوره ی
 تغزل و خردآزمایی
 شاخص ادبی: ابو عبدالله جعفر بن
 محمد رودکی
 حاکم زمان: سامانیان
 موضوعات شعر: وصف و ستایش؛
 اندرز، تغزل، مفاهیم احساسی، مزاح
 ...
 محور فکری: خرد، دانش و
 فضیلت
 مشخصه ی شعری شاعران: سادگی
 کلمه و آسانی معنی
 مرکز فرهنگی: بخارا...

با این روش یادگیری بهتر انجام
 می گیرد، ضمن این که دانش پژوهان با
 یادداشت برداری نیز آشنا می شوند.
 برای انجام خودآزمایی های نمونه نیز
 می توان هم از دانش آموزان کمک گرفت
 و هم خود جواب صحیح را به آن ها ارائه
 داد و سپس از آن ها آزمون به عمل آورد.
 این روش ها پیش نهادی است و
 جنبه ی اجباری ندارند و ممکن است
 همکاران محترم خود روش های بهتری
 را ارائه دهند. به کارگیری وسائل
 کمک آموزشی؛ از قبیل فیلم، تصویر،
 نوار صوتی و کتاب های جنبی نیز موجب
 تسهیل در آموزش خواهد بود، مشروط
 به این که این روش ها در جریان آموزش
 و نیل به اهداف کتاب اختلالی ایجاد
 ننمایند.

درس ادبیات فارسی (۱) آمده است به
 صورت نمایش اجرا گردد. با کمک
 گرفتن از این شیوه ها فهم مطالب
 عمیق تر می شود. البته به کارگیری این
 روش برای همه ی شاعران و نویسندگان
 قابل اجرا نخواهد بود.

روش سمینار و کنفرانس: می توان
 برخی مطالب را که قابلیت کنفرانس
 دارند مشخص نمود و از دانش آموزان
 خواست آن مباحث را به صورت
 سخنرانی و کنفرانس بیان نمایند؛ چه به
 صورت اول شخص و از زبان خود آن
 شاعر یا نویسنده و چه به صورتی که در
 کتاب بیان شده است؛ البته بهتر است
 بعد از اجرا، مطالب نیز روخوانی شود.
 روش شناس نامه ای: می توان
 خلاصه ی درس را به صورت مختصر و
 مرتب روی تخته ی کلاس نوشت و از
 دانش آموزان خواست یادداشت برداری

دانش پژوهان را باید از پیش با روش
 «تلخیص» آشنا ساخت.

پژوهش فردی - گروهی: در این
 روش می توان موضوعات را انتخاب
 نمود و به صورت های گوناگون آن ها را
 بررسی کرد؛ از جمله:

۱. پژوهش کتابخانه ای ۲. مراجعه
 به برگه دان یک کتابخانه ۳. پژوهش از
 طریق مصاحبه و پرسش نامه و...

تصویرسازی: این یک روش ابداعی
 است و می توان از یک دانش آموز
 خواست تا زندگی نامه ی یک شاعر را از
 زبان خود و با هیئت و شکل او بیان کند
 تا تصویر ماندگاری از شاعر در ذهن
 دیگر دانش آموزان شکل گیرد. به عنوان
 مثال در مورد «سعدی» بخشی از گلستان
 انتخاب شود و به صورت نمایش در
 کلاس اجرا گردد. هم چنین درباره ی
 «سمک عیار» آن بخش از متن آن که در